

עלון שבועי מבית "בני אמונים" וכל מאמינים

280

פרשת בחקותי

תשע"ט

פניני אמן ותפילה בפרשה

מאוצרות אמונים

תפילה בכוונה מכפרת על שבע שמניות

"והִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם אֲנִי שֶׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם" (כו ז)

במדרש פליאה על פסוק זה הובא: "זה המתפלל שלא בכוונה", והדברים טעונים ביאור.

ביאור נפלא לכך אמר הרה"ק בעל 'אוהב ישראל' מאפטא:

כלל ידוע הוא: "תפילה עושה מחצה" (ויק"ד י ה). לפי כלל זה יוצא, כי אם, לדוגמה, משכים האדם בבוקר כשלוש וחצי שעות ארבעים עונות מיום האתמול; לאחר שהתפלל שחרית בכוונה נמחקו מחציתם ונותרו בידיו עשרים. לאחר תפילת מנחה נמחקו לו עוד עשרה ונותרו בידיו עשרה, ולאחר תפילת ערבית נותרו בידיו רק חמש עבירות שלא התכפרו.

נמצא שבצירוף שלוש תפילות היום יש ביד האדם למחוק שבעה חלקי שמונה (7/8) מכלל עוונותיו, וזו משמעות דברי המדרש: "והִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם אֲנִי שֶׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם" - זה המתפלל שלא בכוונה, שמתוך שלא התפלל בכוונה יעניש אף על אותם שבעה חלקים שהיו נמחקים מחטאיו אילו היה מתפלל בכוונה.

שפתי צדיקים [לר"פ מדינבין] בהר

תפילה הנעשית כ'חרב'

"וְנִפְּלוּ אִיְיָכֶם וְנִפְּלוּ לְפָנֶיךָ לְחָרֵב" (כו ז)

מדוע מפרטת התורה שאויבינו יפלו לפנינו בחרב, וכי מדוע אכפת לנו באיזו מיתה ימותו?

פירש 'אוהב ישראל' מאפטא:

כאשר מתפלל הצדיק על מפלת האויבים ותפילתו מתקבלת, אזי לא רק אותם שונאים שעליהם התפלל נופלים, אלא אף לדורות, בכל עת שיעמדו שונאים על ישראל, יוכלו הם לעורר בקלות את אותה מפלה שפעל הצדיק בתפילתו. וזאת אשר ביקשה התורה להדגיש: מלבד שיפלו אויביכם לפניכם באותה העת, תהיה מפלתם בידיכם כ'חרב' שתוכל לשמשכם אף בדורות הבאים.

'אוהב ישראל'

התשובה משתיקה את המקטרגים

"וְנִפְּלוּ אִיְיָכֶם לְפָנֶיךָ לְחָרֵב" (כו ח)

פירש רבי משה אריה לייב ליטש רוזנבוים בעל 'מתא דירושלים':

ראשי התיבות: "וְנִפְּלוּ אִיְיָכֶם לְפָנֶיךָ לְחָרֵב" הם: 'אלול'. רמזה לנו התורה שבכך ששבים ישראל בתשובה בחודש אלול, משתיקים הם את המשטינים והמקטרגים הקמים עליהם ביום הדין.

'אמרות ה'

הליכה ב'קוממיות' - רק לעתיד לבוא

"וְאֶשְׁבֵּר מִטַּת עֵלְכֶם וְאֹלֶף אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת" (כו יג)

"קוממיות" - בקומה זקופה (רש"י).

יש להבין: הלוא אסרו חכמים ללכת בקומה זקופה (קידושין לא א)?

פירש רבי חנוך צבי הכהן לוין רבה של בנדין:

בסדר ה'תחננו' לשני וחמישי אנו אומרים: "וכל קומה לך לבד תשתחוה", ופירש רבי ברוך ממז'בוז', כי להבדיל ממלך בשר ודם שהשתחויה לפניו יכולה להיעשות רק בכפיפת הקומה, הקדוש ברוך 'יודע מחשבות', לכן לו לבדו ניתן להשתחוות אף בקומה זקופה, כאשר ההשתחויה נעשית בפנימיות - בשבירת הלב.

והנה, איסור ההליכה בקומה זקופה נובע מכך שהדבר מראה על חסרון ביראת שמיים (ספר חסידים ג). חשש זה קיים רק בזמן הזה שעליו נאמר כלל הידוע של בעל 'ספר החינוך' (טו): "אחרי הפעולות נמשכים הלבבות". אולם לעתיד לבוא תהיה עבודת ה' בעומק פנימיות הלבבות, ללא קשר לפעולות חיצוניות, וממילא לא תהיה אז כל בעיה לעמוד בקומה זקופה.

'בוציא דדבורא' טהרת המידות יח; 'כהן פאר'

לאחר שנחברו. ויש להבין מהיכן למדו זאת, שהרי ייתכן שקראה להם התורה 'מקדשיכם' על שם העבר?

פירש ה'תוספות יום טוב':

אלמלא הייתה נותרת קדושת בני הכנסת אף לאחר חורבנם, הייתה צריכה התורה לכתוב: 'ואת מקדשיכם - שממה', כסדר שכתבה בתחילת הפסוק: "וְנִתְּתִי אֶת עֲרֵיכֶם - חֲרָפָה". מכך ששינתה והקדימה: "וְהִשְׁמֹתִי ל: 'מִקְדָּשֵׁיכֶם', משמע שבאה ללמדנו כי קדושתם קיימת אף לאחר חורבנם.

באופן אחר ביאר הנצי"ב מוולוז'ין:

אילו היה חורבן בית הכנסת מפקיע ממנו את קדושתו, הייתה התורה צריכה לכתוב: 'וחללתי את מקדשיכם', כפי שנאמר בנוגע לכלי בית המקדש שקדושתם פקעה והם יצאו לחולין לאחר שנבזזו בחורבן הבית: "וְכָאֵלָּה פָּרִיצִים וְחֻלְלִינָה" (יחזקאל ז כב, וראה נדרים סב א). מכך שכתבה התורה בלשון: "השמות" משמע שחורבן בית הכנסת יגרם להם רק להיות שוממים, לא יפקיע מהם את קדושתם.

'תוספות יום טוב' מגילת ג; 'מרומי שדה' מגילת כח ב

התפילות עולות דרך בית המקדש אף כיום

"וְהִשְׁמֹתִי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֶרִיחַ בְּרִיחַ נִיחָחְכֶם" (כו לא) "ולא אקבל ברעוא קורבן כנישתכון [ולא אקבל ברצון את קרבנות הציבור]" (תרנום אונקלוס).

יש להבין מדוע פירש אונקלוס כי כוונת הכתוב היא דווקא לקרבנות הציבור?

רבי שלמה קלוגר מבראד פירש כי אכן, אין כוונת אונקלוס לקרבנות כלל, כי אם לתפילות שתוקנו כנגד קרבנות הציבור (ברכות כו ב). ולכן לא פירש את הכתוב כפשוטו, שכן על ביטול הקרבנות יכולים היינו ללמוד מתחילת הפסוק: "וְהִשְׁמֹתִי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם", ואם אין מקדש - אין קרבנות, ומדוע הוצרך הכתוב לפרט: "וְלֹא אֶרִיחַ בְּרִיחַ נִיחָחְכֶם"? לכך ביאר אונקלוס, כי הזהיר הקדוש ברוך הוא את ישראל, שאם יחטאו - ימאס בבית המקדש ויחריבו בעצמו, ואז אף תפילותיהם לא יתקבלו, שהרי התפילות עוברות דרך בית המקדש (ראה ברכות ל א), והוא מאס בו.

ואולם בפועל חמל הקדוש ברוך על עמו וסיבב שבית המקדש ייחרב בידי הגויים, מבלי שימאס בו. כך נותרה קדושתו בעינה, ואף לאחר שבטלו הקרבנות יכולות התפילות להתקבל דרכו.

'אמרי שפר'

מבאר אמונים

מקורות על גורל חשיבות עניית אמן

המונע 'אמן' מחברו - עוון בידו

"וְאִם בְּחֻקֵּי תַמְאָסוּ... לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹת" (כו טו)

"לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת" - מונע את אחרים מעשות" (רש"י).

אפשר לומר כי דברי רש"י מכוונים על המברך את הברכות בלחש ובכך מונע אחרים מלענות אחריו 'אמן'. וכפי שכתב בספר חסידים (רנד) שהמברך בלחש - הרי זה גוזל את מצוות עניית אמן מסובביו, ורמז לדבר: "לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת" - ראשי התיבות בגימטריה: 'אמן'.

'כבוד מלכים' ערך 'אמונה'

קדושת בית הכנסת קיימת לעולם

"וְנִתְּתִי אֶת עֲרֵיכֶם חֲרָפָה וְהִשְׁמֹתִי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם" (כו לא)

מלשון הכתוב: "וְהִשְׁמֹתִי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם" למדו חכמים שקדושת בתי הכנסיות אינה פוקעת מהם אף

כוחה של אמן

הזהר הקדוש מגלה לנו את כוחה הגדול של עניית אמן:

"כל העונה אמן בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה" (תיקו"ז מ א).

נאמין ב'אמן' - נענה בכל כוחנו, וייקרע גזר דינו.

ברכות השחר: בקול בכוונה בחברותא.

ברכת המזון - בקשת 'רצה'

חיים של חילוף עצמות

בברכת המזון של יום השבת תיקנו להוסיף בתוך ברכת 'בונה ירושלים' בקשה מיוחדת: "רצה והחליצנו... במצותיך ובמצות יום השביעי השבת הגדול והקדוש הזה". במדרש (ויק"ר לד טו) דרשו סמך לכך שמבקשים בקשה זו בברכת המזון של שבת, מסמיכות הפסוקים בישיעה (נח יא; ג): "וַיִּחַן ה' מִמִּיד הַשָּׁבִיעַ בְּצִחְחוּתוֹ וַיִּפְּץ וַיַּצְמַח יִצְחָק... אִם תִּשְׁבֵּי מִשְׁבֵּת וְגַלְגָּל עֲשׂוֹת חֶפְצָךְ בְּיוֹם קִדְשִׁי וְקָרַאת לְשִׁבְתָּ עֲנִי".

לשורש חל"צ ישנן משמעויות רבות (ראה 'ברוך שאמר' על תפילות השנה עמי רח) ובמדרש ביארו זאת בארבעה אופנים: שמיטה - כמו "וְחִלְצָה נַעֲלָה" (דברים כה ט); הצטיידות בכלי זיין - כמו "וְחִלְצִים תַּעֲבֹדוּ" (שם ג יח); תהלים קמ ב; מנוחה - כמו "וַיַּצְמַח יִצְחָק" (ישיעיה שם); שבזכות המנוחה העצמות והגוף מתחדשים בכוח ובגבורה (ראה מהרש"א בח"א, יבמות קב ב).

באבודרהם כלל את הפירושים כאחד בהסבירו את פשר הבקשה: "שעל ידי זכות השבת שישמרוהו ישראל כראוי, יהיו נגאלים ונשמטין מן הגלות ויעלו לארץ מוזיינים ומזוירים בחלוף עצמות". בספר המנהיג (הל' שבת עמי קעו) הוסיף והסמיך לכך את דברי הגמרא (שבת ק"ח ב): "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן - מיד נגאלים", וביאר כי לכך אנו מבקשים זאת דווקא ביום השבת.

פרנסה במנוחה - כביום השבת

עוד דרשו חכמים (פסיקתא דר"י ז): על הפסוק (תהלים ז): "לִמְנוּחַ יִחְלָצֵנִי יְדִידִי"; אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: "רבונו העולמים! למה כל דרחים לך מטרף ועובדיהן גייתין... מכאן קבעו חכמים 'והחליצנו' בשבת".

ביאר רבי יהודה אסאד (שו"ת 'הודוה יעלה' ח"א א"ח כב) כי כך טענה כנסת ישראל לפני ה': הכיצד ייתכן שאוהבין [ידידיך] צריכים להיות טרודים כל ימיהם בהבאת טרף [מטרף], לביתם, בעוד עובדי עבודה זרה מתפרנסים בנחת?! ולפיכך תיקנו לנו לבקש זאת בברכת המזון של יום השבת, שבו אנו נחים מעמל יומנו, כי אף בכל ימות השבוע תימצא לנו פרנסתנו בהשקט ובמנוחה.

הזריזות הנדרשת לקיום המצוות

הרוקח פירש את בקשת 'רצה' והחליצנו... במצותיך: "היי רצון לפניך שתזרזנו, ה' אלקינו במצותיך לעשות", וכעין מה שאנו מבקשים בסיום 'שמונה עשרה': "ואחרי מצוותיך תרדף נפש" (יחידושי מהר"א עירובין פ"ג מ"ט).

'ברוך רופא חולים' - אמן!

מדי יום את הארמון ולהנעים בנגינתו את אוזני המלך.

באחד הימים, בעת ששנה הכנר לשוכרה, הסתכל בקטטה עם אחד ממרעיו, ותוך כדי שהיטחו מהלומות זה בזה נקטעה לפתע אצבעו של הכנר באופן שהוא לא יכול היה להמשיך יותר לפרוט על נימי הכינור.

מקורבי המלך חששו עד מאוד לספר זאת למלך, הן ידעו הם היטב עד כמה מחבב המלך את הכנר. אולם מה רבה הייתה הפתעתם, כאשר מיד כששמע המלך את הבשורה, הורה לזמן את שר המשטרה ופקד עליו להשליך את הכנר לבית האסורים ולהענישו בחומרה על כל מעשיו הרעים.

מסתבר כי כל זמן שהיה הכנר יכול לשמש בתפקידו ולהנעים למלך את יומו, התעלם המלך מחטאיו, אולם בו ברגע שלא יכול היה יותר לעשות זאת, מיד נעש.

"אף לריבון העולמים יש ניגון מיוחד שהוא אוהב", סיים מרן את דבריו, "במדרש נאמר כי אין גדול לפני הקדוש ברוך הוא יותר מאמן שישראל עונים (דבר ז א). ואם כן, לא לחינם אמרו (תיקוף ז א) כי העונה אמן קורעים לו גזר דין של שבעים שנה, שכן אותו אדם משרור ומשבח לפני ה' את הניגון האהוב עליו ביותר - את ניגון האמן, וראויה היא אותו זו כדי להגן עליו.

אמור אפוא לתלמידך כי אם הוא רוצה שמשמייים יתעלמו מעוונותיו ויקרעו לו את גזר דינו הקשה, יקבל על עצמו לשורר לפני ה' את ניגונו האהוב; לדרוך בכל יום אחר עוד ועוד אמנים ויהא שמה רבא. וככל שירבה לעשות זאת, כך יושיעו הקדוש ברוך הוא מצרותיו ויפקדוהו בפקודת ישועה ורחמים".

עם יציאתו מחדרו של מרן, מיהר ראש הישיבה להתקשר לתלמידו ולהעביר לו את דברי מרן. כאשר שמע זאת התלמיד קיבל על עצמו מיד להתחזק במצווה רבה זו, ובכך הסתיימה השיחה בין הרב ותלמידו.

באחד הימים, למעלה משנה לאחר אותו מעשה, צלצל הטלפון בבית ראש הישיבה, ומעבר לקו נשמע שוב קולו של תלמידו. הפעם היה הקול מאושש ומלא חיים, והבשורות המשמחות שיצאו מפיו קלחו בזו אחר זו:

"אני שמח לספר לראש הישיבה כי בחסדי שמיים נפקדו בורע של קיימא, וגם פרנסתי, ברוך ה', הסתדרה והתייצבה על הצד היותר טוב..."

אולם העיקר והחשוב ביותר - זה עתה קיבלתי מידי הרופא את תוצאות הבדיקות האחרונות, שמהן התברר לי לגדל שמחתי, כי המחלה נעלמה מגופי לחלוטין. מהיום ואילך אני בריא ושלם, מאושר ושמח!"

"הראשון שאליה התקשרתי לספר זאת הוא ראש הישיבה, הוסיף התלמיד, "שכן מאז שהתחלתי לקיים את העצה שמסר לי מפי מרן האילת השחר, החל מצבי תלשונות לטובה. מאותו יום ואילך הקדשתי מדי בוקר זמן רב כדי לסובב מבית כנסת לבית כנסת, כדי לשמוע ולענות אמנים על כמה שיותר ברכות. חבריי שהכירו את עברי, הביטו עליי כעל אדם שנוטרפה דעתו, אולם אני שידעתי כי חיי תלויים בכך, התעלמתי ממבטיהם והמסכתי בהנהגתי."

אנה, בחסדי שמיים הגיעה אליי הישועה, אולם הגינה בתכנן לחלול מהנהגתי. אמשיך לדרוך אחר עוד ועוד אמנים, ויהי רצון שלעולם לא יעזבני ה', סיים התלמיד בהתרגשות.

הסיפור המרגש שלפניכם נשמע מפי הגאון רבי משה שטיינמן שליט"א, בנו חביבו של מרן ראש הישיבה הגרא"ל זצ"ל, בתוך הדברים שנשא בסעודת המצווה שנערכה לרגל הכנסת ספר התורה שהוכנס ע"י רבבות 'בני אמונים' להילכך ישיבתו של מרן זצ"ל - 'ארחות תורה', בערב ראש חודש ניסן האחרון. את הסיפור שמע הגאון רבי משה מפי בעל המעשה, תלמידו של מרן מתקופת ישיבת כפר סבא, אשר כיום משמש בעצמו כראש ישיבה באחת מהישיבות החשובות.

וכך סיפר ראש הישיבה, תלמיד מרן זצ"ל:

באחד הימים התקשר אליי תלמידי משכבר הימים, אשר מזה שנים רבות מתגורר בארץ נכר. לאחר שדרשנו איש בשלום רעהו, הוא תינה בפניי בקול רוי דמעות את מצבו העגום ואת הצרות הרבות האופפות אותו ומעיבות על חייו; כמה וכמה שנים חלפו מיום נישואיו והוא טרם זכה לילדים, הוא מתקשה מאוד בפרנסתו וכמעט כל עסק או השקעה שעסק בהם ירדו לטמיון. והצרה האחרונה והקשה מכול - בימים האחרונים הודיעה לו הרופאים כי הוא חלה במחלה קשה, וסכנה חמורה נשקפת לחייו.

ראש הישיבה שזכר היטב את תלמידו, הקשיב בצער לסיפור הקשה שהושמע בפניו, ולאחר שיחה ארוכה שבה הזדהה עם כאבו העמוק והרעף עליו טללי ניחומים, בירכו מעומק לב כי יזכה במהרה לראות בישועת ה'.

אלא שהתלמיד לא הסתפק בכך ואמר: "אני מבקש מראש הישיבה, בהיותו תלמיד של מרן בעל האילת השחר, שייכנס למעון קודשו ויבקש ממנו שיברכני שאזכה לצאת מצרה לרווחה, ואף ידריכני במה עליי להתחזק לשם כך..."

"בשמחה", השיב ראש הישיבה, והבטיח: "בהזדמנות הקרובה שבה אכנס למורי ולרבי, אזכיר לפניו את שמך לברכה, ואף אבקש שירה לך במה להתחזק כדי להסיר מעליך את מידת הדין".

ימים ספורים לאחר מכן נכנס ראש הישיבה לביתו של מרן כדי להיוועץ עמו, ובתוך דבריו סיפר את סיפורו הקשה של תלמידו משכבר הימים, אשר מלבד הקשיים הנוראים שהוא חווה בהיותו חשוך בנים ונעדר פרנסה, מרחפת עליו עתה הקשה שבצרות, כאשר נחלה במחלה הקשה והוא נתון בסכנת חיים, ישמרו ה'.

מרן הקשיב לדברים בפנים עגומות. נראה היה כי כאבו של היהודי נגע עד מאוד לליבו. בטרם השיב, התעניין מפי ראש הישיבה על מצבו הרוחני של תלמידו. לראש הישיבה לא הייתה לכך תשובה המניחה את הדעת, שכן בתוך שיחתו עם תלמידו התברר לו לדאבונו כי מאז עבר לגולה, מצבו הרוחני נחלש למדי.

מששמע זאת מרן, פתח את תשובתו במשל שהובא בספרי הקדמונים:

מעשה במלך גדול שחיבב עד מאוד שירה ולמה. לשם כך הוא העסיק בארמונו כנר מומחה ומיוחד, אשר נגינתו ערבה לאוזניו מאוד. בכל עת שהיה חפץ המלך להירגע ולהחליף כוח, היה נקרא הכנר לחדרו. מרגע שהחל להלן לפרוט על נימי הכינור, וצליליו העגונים נשמעו בחלל החדר, הייתה פוטר על המלך אורירת רוגע ושלווה נפלאה, ורוחו הייתה שבה אליו.

אלא שאף שאותו אדם היה כנר מומחה ביותר, מסתבר כי מידותיו לא היו מתוקנות כלל; מפעם לפעם היעור לאוזניו המלך שמועות על כך שכנורו האהוב משתכר ומתגולל ברחובות, גונב וחוסס, וכמה פעמים אף נראה מתרועע ומסתודד עם הגרושים שבשונאי המלך.

אם שכמאמר החכם: "אהבה מקלקלת את השוה", אטם המלך את אוזניו ולא הסכים לשמוע את השמועות הרעות על אודות כנרו האהוב. וכך למרות פשעיו הוסיף הכנר לפקוד